

Skolans

Bällstabergrsskolan är byggd helt efter läroplanen.

Här går eleverna i strumplästen.

– Det är något med rymden och ljuset här som gör att man mår gott, säger Christina Ahlström, rektor på Bällstabergrsskolan i Vallentuna utanför Stockholm.

Bällstabergrsskolan är byggd som ett versalt E. En lång och ljus gång binder ihop de olika avdelningarna, hemskolorna. På bottenvåningen går de yngre barnen, på övervåningen de äldre. Eleverna har mestadelen av lektionerna på sin avdelning. Här finns en ateljé, ett växthus och en altan. Eleverna äter också på sin avdelning. Skolans entrédörr är låst på morgonen, eleverna går in direkt till sin avdelning. Avdelningarna skiljer sig åt, allt från färgerna på väggarna till hur klassrummen ser ut.

– Eleverna ska känna att det händer något, säger arkitekten Lars Lindstaf som ritat skolan.

Bällstabergrsskolan rymmer förskola, grundskola, särskola och fritidshem. Totalt finns 650 barn och ungdomar här. Skolan började planeras redan i slutet av 1980-talet. Lågkonjunkturen satte käppar i hjulet och skolan stod klar först 2002. Men hela tiden har läroplanen varit vägledande för hur lokalerna ska se ut.

– Vi hade seminariedagar om läroplanen med lärare och personal från förvaltningen. Om skolans mål ska stödja ett demokratiskt arbetssätt, hur ska lokalerna då se ut, var frågan, säger Lars Lindstaf.

De flesta väggar är av glas och det finns större rum och mindre krypin. Här och var står montrar där eleverna kan ställa ut saker de gjort. Respekten för varandra, och möjligheten till »goda samtal« är exempel på hur lokalerna kan stödja ett demokratiskt arbetssätt, menar Lars Lindstaf.

Skolan var ett nybygge; inga lärare flyttade med från andra lokaler. Christina Ahlström blev projektledare. Snart samlade hon en grupp lärare, förskollärare och fritidspedagoger. Hon hade referensgrupper med elever och föräldrar och bevakade den unika byggprocessen.

– Byggarna hade pedagogiska mål, samma mål som vi, säger hon.

Insyn i klassrummen

På språkläraren och LR-ombudet Gabriella Hyllanders avdelning går eleverna i sjuan, åttan och nian.

Arkitekten Lars Lindstaf ritat skolor i samarbete med dem som ska använda byggnaderna. Lokalerna ska underlätta verksamheten, inte begränsa den. Helt nya skolor tillhör inte vanligheterna, men det går att göra mycket med gamla också. Hit till Bällstabergrsskolan i Vallentuna kommer många studiebesök. I tur står arkitekter från England. Där planeras en storsatsning på nya skolor.

FOTO ANNA SIMONSSON

läroplan sitter i väggarna

Rummet där specialläraren håller till har fördragna gardiner men i övrigt är det insyn i klassrummen genom glasväggarna. Det är lite stöjt när läsåret börjar och det kommer nya elever, men de äldre brukar lära de yngre att inte störa eleverna i klassrummen.

– Vi har haft 190 tonåringar här. Det är fullt, men det är lugnt. Vi är med varandra hela tiden, eleverna vet att vi ser allting.

Fler elever än beräknat

Skolan är byggd för 630 barn. Nu är det något fler, och det gör att lärarna inte riktigt kan jobba som det var tänkt, tycker Gabriella Hyllander.

Klassrummen är byggda för 16–20 elever, nu är det oftast 25. Skolan har inte råd med mindre grupper.

– Det borde vi ha insett, säger arkitekten Lars Lindstaf, men tillägger att de ändå »tänkte runt hörnet».

Klassrummen går att göra större. Genom att öppna vikväggar går det att göra ett större rum av två eller tre mindre. Svårigheten är förstas att alla grupper inte får plats.

Ateljén på Gabriellas avdelning har tredubbel takhöjd och ljuset kommer uppifrån.

– Här sitter eleverna och jobbar själva. Luften är bra, det är svalt och ljust. Vi har filmvisningar här, men det går inte att ha föreläsningar, säger Gabriella Hyllander.

Lärare och rektor funderar ideligen på hur lokalerna kan användas. Inget år är det andra likt.

– Varje läsår har börjat med en fysisk förändring. Vi har plockat bort väggar och lagt till väggar, beroende på vilka elever vi har, säger Gabriella Hyllander.

En period fick eleverna jobba mycket själva, för att lösgöra lokaler, men det fungerade inte så bra.

Att ses och att synas är ledorden i Bällstabergrsskolan. Rektor Christina Ahlström och läraren Gabriella Hyllander planerar alltid med lokalerna i tankarna.

Lärarnas arbetsrum har gjorts om till klassrum. På flera avdelningar sitter lärarna nu på ett loft som gjorts om till arbetsrum. I linje med skolans arbetssätt är lärarna tillsammans med eleverna hela dagarna. Det är bra att sitta nära kollegerna när man väl ses, tycker hon.

Det har varit omsättning bland personalen. Att ständigt dela lokaler med eleverna tar på krafterna.

– Vi har försökt ordna med arbetsrum. Men vårt arbetssätt gör att vi inte går dit, säger Gabriella Hyllander.

Skollokaler kan alltid nyttjas bättre. Lars Lindstaf tycker att det borde

följa med en handbok när en skola är färdigbyggd, med alla idéer som arkitekterna och lärarna som varit med i planeringen haft. Men på Bällstabergrsskolan har man tagit väl vara på lokalerna, tycker han.

– Det tror jag beror på att lärarna bestämmer så mycket själva ute på avdelningarna.

Det har varit problem med ljudmiljön och luftkvaliteten. Skolans skyddsombud har sett till att luften blivit bättre och att ett slags absorberande filter som dämpar ljudet satts upp på väggarna.

Den som är barfota sparkar inte

Denna dag är det extra lugnt på skolan, tycker Gabriella Hyllander. Niorna är på prao hela veckan. Men det råder också strikt skoförbud. En del elever har inneskor men många tassar runt i strumplästen.

– Tar man av sig skorna sparkar man inte på skåpen, säger Gabriella.

/ERIKA WERMELING

Byggnaden visar verksamhetens status

Skolmiljön måste in i kvalitetsdiskussionen om skolan, anser Rådet för arkitektur, form och design. Också lokalerna har betydelse för om det till exempel är ordning och reda i skolan.

Det behövs ett helhetsgrepp om skolbyggnader, anser rådet, som sorterar under kulturdepartementet. När en skola ska byggas ny eller renoveras tar kommunen och arkitekterna inte hänsyn till den kunskap som finns om hur man kan bygga bra skolhus. Det är sällan som själva byggnaden och den verksamhet som ska pågå i

den planeras samtidigt. Lärare är delaktiga ibland, elever mer sällan.

– Vi ser skäl att från nationell nivå vara tydligare med att skolans fysiska miljö är viktig. Det ser väldigt olika ut i olika skolor. Det finns ett handlingsutrymme för politikerna här, säger rådets huvudskreterare Claes Eriksson.

Vem som ska ta mer ansvar slår inte rådet fast. Men det behövs tydligare nationella mål och kanske någon slags tillsyn.

– Kommunerna behöver stöd, säger Lisa Daram, som leder rådets skolprojekt.

Hur byggnaden ser ut är också en fråga om vilken status skolan har, menar Lisa Daram. Många kommersiella lokaler rustas upp för stora summor, och det ser förstas barn och ungdomar.

– De jämför med skolan och läser av skillnaden. Lokalerna betyder mycket för elevernas trivsel, trygghet och tolerans.

Men det politiska intresset verkar svagt. Utbildningsminister Jan Björklund har sagt att han inte tycker att skolans fysiska miljö är prioriterad.

/ERIKA WERMELING

14 nominerade vinner någon på din skola?

Läs mer på mitten.

